

ТВОРЧЕСТВО МИКАИЛА АБДУЛЛАЕВА В ИССЛЕДОВАНИЯХ
МУРСАЛА НАДЖАФОВА

Резюме

Мурсал Наджафов, видный представитель азербайджанской художественной критики, написал множество статей, исследующих работы многих азербайджанских художников. В эту статью включено обширное исследование творчества Микаила Абдуллаева. В частности, анализ работ художника занимает центральное место в статье.

Ключевые слова: Искусствовед, художник, творчество, исследование, анализ

Emil Raul oğlu Ağayev

Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasının magistrantı

Emilaghayev93@mail.ru

AZƏRBAYCAN TƏSVİRİ İNCƏSƏNƏTİNDƏ CƏFƏR CABBARLI FENOMENİ

Xülasə

Azərbaycan təsviri incəsənətində tarixi-ədəbi şəxsiyyətlərə həsr edilən əsərlər mühüm yer tutur. Müasir Azərbaycan dramaturgiyasının banisi Cəfər Cabbarlıya həsr edilən incəsənət əsərlərinin də adlarını qeyd edə bilərik. Sənətkarlarımız tərəfindən bir-birindən maraqlı ikonoqrafik obrazlar işlənmişdir. Kompozisiyaların hər birində rəssamlar obrazların daxili-psixoloji aləmini ön plana çəkməsi diqqətə layiqdir. Bu məqalədə Cəfər Cabbarlıya həsr edilən əsərlər təhlil edilmişdir. Rəngkarlıq, qrafika və heykəltarəşliq nümunələri araşdırılmış və təqdim edilmişdir. Mikayıl Abdullayev, Sadiq Şərifzadə, Elmira Hüseynova, Mirələsgər Mirqasımov və digər sənətkarlarımızın mühüm əsərləri təhlil edilmişdir. Cəfər Cabbarlıya həsr edilən heykəltarəşliq nümunələri müasir dövrdə sintez problemi yaşayır. Bu problem məqalədə araşdırılmışdır. Məqalə ilk dəfə olaraq təqdim edilmişdir.

Açar sözlər: Cəfər Cabbarlı, qrafika, rəngkarlıq, heykəltarəşliq, Azərbaycan

Giriş.Hər bir xalqın mədəni inkişafında ziyalıların rolu danılmazdır. Belə şəxsiyyətlərin tarixdə qalaraq, gələcək nəsillərə ötürülməsi üçün təsviri incəsənət üzrə sənətkarlarımız tərəfindən yeni-yeni əsərlər işlənmişdir. Belə obrazlardan biri də dramaturq Cəfər Cabbarlıdır.

Qrafika. Əməkdar rəssam Ələkbər Rzaquliyev yaradıcılığında Cəfər Cabbarlı portretlərinə geniş yer ayırmışdır. 1961-ci ildə təsvir etdiyi kompozisiyada ağ-qara ştrixlərlə Bakının ümumi mənzərəsi canlandırılmışdır. Mərkəzdə isə Cəfər Cabbarlı yeni əsərini qədim şəhərin memarlığı qarşısında yazarkən təsvir edilmişdir. Mimika və jestlər, daxili aləmin ifadəliliyi obraz üçün xarakterikdir. Elə həmin ildə linoqravüra üzərində əməkdar rəssam dramaturqa həsr edilən yeni portret üzərində işləyir. Obrazın üzündəki qəmginlik, tamaşaçıya baxan lirik baxışları, sanki həmin dövrdə baş verən haqsızlıqlara işarədir. 1961-ci ildə "Cəfər Cabbarlı öz əsərinə baxır" kompozisiyasında teatr səhnəsində oynanılan "Sevil" dramının müəllifi tərəfindən baxılması işıq-kölgə vasitəsilə əks etdirilmişdir. Ələkbər Rzaquliyev ikinci qızının adını C. Cabbarlının "Sevil" dramının qorxmaz inqilabçı qəhrəmanının şəərfinə qoyur. Rəssam "Sevil" tamaşasının geyim eskizlərinin də hazırlanmasında iştirak etmişdir.

Rəngkarlıq. Azərbaycan rəngkarlığında Sadiq Şərifzadə tərəfindən 1980-ci ildə işlənən üç incəsənət xadimi-C. Cabbarlı, İ. Hidayətzadə və A. M. Şərifzadənin yeni əsər üzərində işləyərkən sətjetli kompozisiya kimi tamaşanın gözü qarşısında canlandırılmışdır. (İll 1)

İLL 1. S.Şərifzadə "C.Cabbarlı, İ.Hidayətzadə, A.M.Şərifzadə" (1980)(k, y, b)

Mikayıl Abdullayevin portret janrında işlədiyi əsərlərdən biridə "Dramaturq Cəfər Cabbarlının" obrazıdır.Kompozisiya 1943-cü ildə, yağlı boya texnikasıyla, kətan üzərində işlənmişdir.Əsərdə təsviri sənətin bütün prinsiplərindən ustalıqla istifadə edilmişdi.Rəssam əsas diqqəti obrazın işlənilməsinə yönəlmişdi.Cəfər Cabbarlı stul üzərində əyləşərək,öz iş otağında statik şəkildə deyil,dinamik tərzdə həll edilmişdir.

Xalq rəssamı Kamil Nəcəfzadə yaradıcılığında da dramaturqun obrazı özünəməxsus şəkildə canlandırılmışdır. Arxa fonda qədim Bakı mənzərəsi və obrazın sanki öz yeni bir əsərini yazmağa hazırlaşması rəssam tərəfindən süjet kimi işlənmişdir.Müasir Azərbaycan təsviri sənətində Arif Həsənovun "Cəfər Cabbarlı" obrazı dramaturqun daxili aləminin tamaşaçıya çatdırılması əsas ideya kimi ön plana çəkilmişdir.

Heykəltaraşlıq. Azərbaycan heykəltaraşlığında Cəfər Cabbarlı obrazı mühüm yer tutur. Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı muzeyinin lociya hissəsində yerləşən heykəllərdən S.Klyatskinin dramaturqun gənc, monolit obrazını da qeyd etməliyik. Bu heykəltaraş S.Klyatskinin ilk böyük işi idi.

1982-ci ildə xalq rəssamı, tanınmış heykəltaraş M.Mirqasımov tərəfindən ucaldılan dramaturqun abidəsi öz monumentalılığı ilə seçilir. İlk olaraq Nizami kinoteatrının arxa tərəfi üçün nəzərdə tutulan heykəl, sən nəticədə indiki daha izdihamlı yerdə ucaldılması məqsədə uyğun hesab edilmişdir.Heykəlin pastament hissəsində teatr maskalarından simvolik olaraq istifadə edilmişdir. Obrazın işlənilməsində materialın vurğulanması, geyimdəki xırda detallar, daxili aləmin düşüncəli ifadəliliyi heykəltaraş tərəfindən ustalıqla əks edilmişdir. Çox təəssüf olsun ki, indiki dövrdə bu heykəl ətrafdakı yeniliklərin qurbanına çevrilmişdir.

Qadın heykəltaraşımız Elmira Hüseynova yaradıcılığında C.Cabbarlı obrazı xüsusilə yer tutur. 1966-cı ildə Sumqayıt şəhərində ucaldılan heykəlin indiki vəziyyəti baxımsızdır. Heykəl abeliks formasında işlənmişdir. Yuxarı hissədə dramaturqun qorelyef formasında işlənən obrazı, arxa fonda kitabın səhifələri mərmər vasitəsilə əsərə bitkinlik gətirmişdir. Elmira Hüseynova bir qayda olaraq heykəlləri üçün müxtəlif materiallar seçirdi. Sənətsünas Mürsəl Nəcəfov "Rəssam və zaman" kitabında C.Cabbarlının fəxri xiyabanda qoyulmuş heykəlini daxili dinamikasına və gərgin plastik formasına görə təsirli hesab edirdi. Onun fikrincə Elmira xanım "Cəfər Cabbarlının yazan əllərini, birdə iti baxışlarını qabarıq vermişdir"

Cəlal Qaryağdı tərəfindən C.Cabbarlının doğma yurdu Xızıda ucaldılan heykəli də xüsusilə vurğulanmalıdır. Dramaturqun adını daşıyan parkda ucaldılan heykəl C. Qaryağdı yaradıcılığının xüsusiyyətlərini özündə birləşdirir. Dağlar önündə dramaturqun heykəli müasir dövrdə heykəlin ətraf ələmlə sintez məsələsində uğurlu heykəl kimi qiymətləndirməliyi. (İll 2)

İLL 2. C.Qaryağdı "Cəfər Cabbarlı heykəli" (Xızı)

Nəticə. "Azərbaycan təsviri incəsənətində Cəfər Cabbarlı fenomeni" tezisinin nəticələri aşağıdakılardır:

1. Azərbaycan təsviri incəsənətində mühüm yer tutan dramaturqun obrazları ikonoqrafik təhlil kontekstində araşdırılmışdır

2. İlk dəfə olaraq rəssamlarımızın yaradıcılığında olan Cəfər Cabbarlı obrazları araşdırılaraq bu tezisdə təhlil edilmişdir

Xalqımızın tarixi şəxsiyyətlərinə hər zaman hörmətlə yanaşan Azərbaycan Respublikasının cənab prezidenti İlham Əliyev 2019-cu ildə dramaturq Cəfər Cabbarlının 120 illiyinin qeyd olunması barəsində sərəncam imzalamışdır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Ağayev E. "Mikayıl Abdullayev yaradıcılığında Cəfər Cabbarlı obrazı" (ikonoqrafik təhlil kontekstində), "Azərbaycan incəsənətində Cəfər Cabbarlı fenomeni" respublika elmi konfransı, AMEA, 2019, 28 mart, s 207-213.

2. Əliyev Z. "XX əsr Azərbaycan heykəltaraşlığının inkişaf mərhələləri"(dərs vəsaiti), Bakı, "Elm və təhsil", 2016, 190 s.

3. Əsgərova X. "Cəfər Cabbarlı heykəlinin tarixi" mühazirə

4. Xəlilov A. "Ələkbər Rzaquliyev yaradıcılığının bədii xüsusiyyətləri" dissertasiyası, Bakı, 2017.

5. Sadıqov S. "Azərbaycan heykəltaraşlığında əcnəbi sənətkarlar"(dərs vəsaiti), Bakı 2017, 150 s.

Emil Raul oğlu Ağayev

THE PHENOMENON OF JAFAR JABBARLI IN THE FINE ARTS OF AZERBAIJAN

Summary

Works dedicated to historical and literary figures occupy an important place in the fine arts of Azerbaijan. We can also mention the works of art dedicated to Jafar Jabbarli, the founder of modern Azerbaijani drama. Interesting iconographic images have been developed by our artists. In each of the compositions, the artists highlight the inner-psychological world of the images. This article analyzes the works dedicated to Jafar Jabbarli. Examples of painting, graphics and sculpture were researched and presented. Important works of Mikayil Abdullayev, Sadig Sharifzade, Elmira Huseynova, Miralaggar Mirgasimov and other artists were analyzed. The sculptures dedicated to Jafar Jabbarli face the problem of synthesis in modern times. This problem is investigated in the article. The article was submitted for the first time.

Key words: *Jafar Jabbarli, graphics, painting, sculpture, Azerbaijan*

ДЖАФАР ДЖАББАРЛИ ФЕНОМЕН В АЗЕРБАЙДЖАНСКОМ ИЗОБРАЖЕНИИ

Резюме

Работы, посвященные историческим и литературным деятелям, занимают важное место в изобразительном искусстве Азербайджана. Можно также упомянуть произведения искусства, посвященные основателю современной азербайджанской драмы Джафару Джаббарлы. Интересные иконографические изображения были разработаны нашими художниками. В каждой из композиций художники выделяют внутренне-психологический мир образов. В данной статье анализируются работы, посвященные Джафару Джаббарлы. Примеры живописи, графики и скульптуры были исследованы и представлены. Были проанализированы важные работы Микаила Абдуллаева, Садиг Шарифзаде, Эльмиры Гусейновой, Мираласгара Миргасимова и других художников. Скульптуры, посвященные Джафару Джаббарлы, сталкиваются с проблемой синтеза в наше время. Эта проблема исследуется в статье. Статья была представлена впервые

Ключевые слова: Джафар Джаббарлы, графика, живопись, скульптура, Азербайджан

Fidan İqbal qızı Babayeva
magistrant,

Bakı Avrasiya Universiteti, Filologiya Fakültəsi
lalemusevi1990@gmail.com